

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,
дійсного члена Національної академії педагогічних наук України
Шевченко Галини Павлівни**

**на дисертаційну роботу Бутенко Людмили Леонідівни
«Методологізація загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів
та науково-педагогічних працівників в умовах трирівневої системи
вищої освіти», поданого на здобуття наукового ступеня доктора
педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Сучасні соціокультурні реалії – глобалізація, інформатизація, цифровий розрив між поколіннями, перспективні освітні тренди та ін. – визначають постійну увагу науковців та педагогів-практиків до оновлення змісту, форм та методів професійного становлення майбутніх педагогів. Приєднання України до Болонського процесу зумовило запровадження трирівневої системи вищої освіти (бакалавр, магістр та доктор філософії), що, з одного боку, сприяє реалізації права здобувачів вищої освіти на індивідуальні освітні траєкторії, гнучкість форм отримання освіти, а з іншого – вимагає реалізації принципів наступності, випереджувальності, фундаменталізації. Нагальною потребою сьогодення є формування в майбутніх фахівців сфери освіти професійних якостей, які створюватимуть основу для успішної професійної діяльності. Такими якостями визначаються системне мислення, здатність до комплексного вирішення професійних проблем, уміння і навички проблематизації явищ та процесів навколишньої дійсності, критичного аналізу варіативних шляхів вирішення професійних та соціальних ситуацій, використання методологічних знань, умінь та навичок як інструментальної основи професійної діяльності. З огляду на це, дослідження Л.Л.Бутенко виявляється актуальним і своєчасним.

Науковий апарат дисертації представлено у логічному взаємозв'язку об'єкту, предмету, завдань, концепції, методів наукового пошуку.

Відзначимо ґрунтовність положень, що складають методологічну й теоретичну основи дослідження, логіка відбору яких інструментована поставленими завданнями. Структура роботи відповідає темі та меті дослідження.

Досліднику вдалося знайти свій ракурс аналізу теоретичного та емпіричного матеріалу, що дозволило послідовно та аргументовано довести гіпотезу дисертації роботи, згідно якої можна стверджувати, що розробка та впровадження теоретико-методичних засад методологізації загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників в умовах трирівневої системи вищої освіти сприятиме формуванню методолого-праксеологічної компетентності здобувачів вищої освіти педагогічного профілю.

Заслуговує на увагу змістовний аналіз теоретико-методичних підходів до визначення сутності, форм та методів загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів, які представлено у наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. Автором підкреслюється визнання гуманістичних засад, особистісних ціннісних орієнтацій та спрямованості на майбутню педагогічну діяльність як основи загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів/викладачів. Відзначається реалізація в педагогічній освіті положень компетентнісного підходу, практико зорієнтованих форм та методів професійної підготовки, які дозволяють забезпечити орієнтацію на самостійну продуктивну пізнавальну діяльність та формування професійно-педагогічної компетентності з урахуванням як індивідуальних потреб студентів, так й запитів сучасного ринку праці.

На особливу увагу заслуговує звернення до концепцій та моделей навчання педагогіки, які представлено у теорії та практиці педагогічної освіти та свідчать про наполегливий пошук науковцями та педагогами-практиками найоптимальніших шляхів, форм та методів забезпечення базового, фундаментального складника загальнопедагогічної підготовки майбутніх фахівців сфери освіти.

У визначенні соціокультурних детермінант загальнопедагогічної підготовки автор звертається до концепції VUCA-світу, необхідності урахування характеристик сучасного інформаційного середовища, суперечливості ролі техносфери в соціальному та культурному розвитку людства та ін. Основні поняття зазначеної концепції – нестабільність, мінливість, невизначеність, непередбачуваність, багатомірність – цілком справедливо розглядаються як актуальні для визначення змісту та технологій професійної підготовки майбутніх учителів та викладачів.

Підкреслимо значущість теоретичних узагальнень, представлених у підрозділі 2.1, згідно яких розкрито положення таких методологічних підходів, як системний, діяльнісний, особистісно зорієнтований, праксеологічний, компетентнісний, епістемологічний, технологічний, які завдають рамки та зумовлюють спрямованість дослідницького пошуку, складають теоретичне підґрунтя для концепції дисертаційної роботи. Серед зазначених підходів акцентуємо увагу на особистісно зорієнтованому, який пов'язано із ціннісно-сисловою орієнтацією майбутніх фахівців, світоглядним самовизначенням у контексті завдань майбутньої професійної діяльності.

У дисертаційній роботі справедливо наголошується на значенні у педагогічній освіті феномена «багатомірна педагогічна дійсність», співвідношення понять «педагогічна дійсність» та «педагогічна реальність», необхідності акцентування уваги майбутніх педагогів на суб'єктивній реальності педагога як відображенні його ціннісних орієнтацій, світогляду, наявного соціального та педагогічного досвіду (стор. 156 дисертації). Абсолютно слушним є наведення позиції В. Краєвського про те, що «дійсність завжди багатша нашого скільки завгодно повного на даному етапі уявлення про неї».

Аналітична робота автора стосовно понятійно-термінологічного кола дослідження проведена виважено і глибоко, представлено сучасні наукові позиції щодо понять «методологія», «практика», «методологія практичної

діяльності», «методологія практичної діяльності в освіті», «методологізація», «методологізація освіти», що дозволило автору обґрунтувати ключове поняття дисертації «методологізація загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників».

Сутнісним для концепції, що репрезентована у дослідженні, є звернення до нормативних документів, що визначають цільові орієнтири підготовки фахівців з вищою освітою на таких рівнях, як бакалаврат, магістратура, аспірантура, положень концепції неперервної освіти, наукових праць, що розглядають особливості магістерських та аспірантських програм, що актуалізує питання наступності та неперервності загальнопедагогічної підготовки в умовах трирівневої системи вищої освіти.

Узагальнення наукових підходів до визначення сутності понять «методологічна компетентність», «праксеологічна компетентність» зумовлює висновок про методолого-праксеологічну компетентність майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників як складник професійної компетентності, що містить мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти, які забезпечують здатність та досвід раціонального використання методології практичної діяльності з метою досягнення ефективності навчальної та професійної педагогічної діяльності.

У дисертаційній роботі розкрито змістові лінії та технології методологізації загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників в умовах трирівневої системи вищої освіти, представлено перебіг експериментальної роботи щодо впровадження обґрунтованих теоретико-методичних засад досліджуваного процесу. Відзначимо особливу актуальність технологій запитування, проблематизації, концептуалізації, що дозволяють забезпечити комплексний підхід у формуванні в майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників методолого-праксеологічних умінь та навичок.

Дослідження необхідно визнати цінним й у практичному плані: розроблено навчально-методичні матеріали у межах освітнього компоненту «Педагогіка» для бакалаврату, обов'язкових та вибірових освітніх компонентів циклу професійної підготовки здобувачів другого та третього рівнів («Теоретичні засади педагогіки та освітньої діяльності», «Методологія та методи педагогічного дослідження», «Технології науково-педагогічного дослідження», «Сучасні освітні системи», «Основи педагогічної епістемології»), навчально-методичний супровід використання технологій методологізації загальнопедагогічної підготовки (концепт-карти, анотована вебліографія, методичні рекомендації, інформаційно-методичні карти та ін.); комплекс компетентісно зорієнтованих завдань для організації аудиторної та позааудиторної роботи з педагогічних дисциплін; навчальні посібники для здобувачів вищої освіти, діагностичний комплекс для визначення рівнів сформованості методолого-праксеологічної компетентності здобувачів вищої освіти педагогічного профілю.

Отримані автором результати можуть бути процесі фахової підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників в умовах трирівневої системи вищої освіти, у системі післядипломної педагогічної освіти, самоосвітній діяльності студентської молоді, у процесі розробки навчально-методичного забезпечення ОПП та ОНП підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальностей 014 «Середня освіта», 011 «Освітні, педагогічні науки».

У цілому дисертацію Л. Л. Бутенко характеризує прагнення до концептуальної цілісності, обґрунтованість висновків, послідовність у викладі матеріалу.

Зміст дисертації повно представлено в авторефераті дисертації, робота пройшла достатню апробацію на науково-практичних конференціях різного рівня. Основні положення висвітлено у 45 опублікованих наукових працях, з них 42 – одноосібні, зокрема: 1 монографія, 23 наукових публікації,

зокрема 4 статті в періодичних виданнях зарубіжних країн та виданнях, включених до наукометричних видань, що відповідає чинним вимогам.

Аналіз наукових положень та висновків дисертації зумовлює можливість поставити запитання та визначити певні недоліки, що зумовлені завданнями наукового діалогу:

1. Звернення до історико-педагогічного аспекту загальнопедагогічної підготовки майбутніх фахівців сфери освіти є цілком закономірним, оскільки реалізує вимоги системного підходу до розкриття об'єкта дисертаційної роботи. Однак, з урахуванням подальшого ракурсу концептуальних ідей автора доцільно було б акцентувати увагу й на висвітлення методологічного складника у змісті підготовки майбутніх учителів в історико-педагогічному контексті.
2. За результатами розгляду проблеми загальнопедагогічної підготовки у сучасному науковому дискурсі доцільно було б узагальнити пріоритетні методологічні підходи, які зумовлюють специфіку позицій різних дослідників стосовно загальної мети та змісту підготовки майбутніх учителів та викладачів.
3. Складність та багатоаспектність проведеного теоретичного дослідження детермінували проблеми щодо узгодженості понять «методологія практичної діяльності», «методологія професійної діяльності», «методологія практичної педагогічної діяльності», сутнісні характеристики яких потребують узагальнення в контексті теоретичних засад дисертації.
4. У практичній частині дисертації не повною мірою розкрито питання щодо цінностей практичної педагогічної діяльності, ціннісно-смыслового ставлення до методів навчальної та професійної практичної діяльності, які відзначено як характеристики методолого-праксеологічної компетентності майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників, змістових ліній досліджуваного процесу.

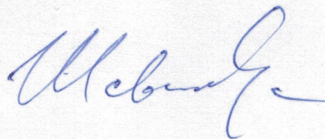
5. У викладі теоретичних засад дослідження неодноразово наголошується на значенні системного мислення, навичок системного аналізу явищ та процесів педагогічної дійсності для майбутніх учителів та викладачів, однак у практичному розділі роботи актуальні форми та методи реалізації таких завдань розкрито недостатньо.

Висловлені зауваження не впливають на позитивну оцінку дисертації, визнання її наукової та практичної цінності. Мету дослідження досягнуто, поставлені завдання вирішено.

Дисертація Л. Л. Бутенко є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно постанов Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р. та № 607 від 15.07.2020 р.), що дає підстави для присудження **Бутенко Людмилі Леонідівні** наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.0.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
завідувач кафедри педагогіки
Східноукраїнського
національного університету
імені Володимира Даля

Г. П. Шевченко

Підпис засвідчує
Начальник відділу кадрів
СНУ ім. В. Даля

Л. М. Літвінова